

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ÇİÇEK SOĞANLARI SEKTÖRÜNÜN DURUMU

Özgül KARAGÜZEL Köksal AYDINŞAKİR Ayşe Serpil KAYA
Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Antalya

ÖZET

Çiçek soğanları, Dünya'nın bazı ülkelerinde ve Türkiye'de ekonomiye sağladığı katkı bakımından süs bitkileri içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. Ancak ülkemizde ekonomiye sağlanan bu katkının büyük bir kısmı doğal çiçek soğanlarından karşılanmakta ve bunların da büyük bir çoğunluğu doğadan sökülmemektedir. Türkiye, diğer bitkiler yönünden olduğu kadar çiçek soğanları bakımından da oldukça zengin olup yaklaşık 700 adet soğanlı, yumru ve rizomlu türün anavatanıdır. Uzun yıllardan beri doğadan sökülen çiçek soğanları, park ve bahçe süs bitkisi, ıslah materyali veya tıbbi bitki olarak değerlendirilmeye üzere çeşitli ülkelere ihraç edilmektedir. Türkiye dışarıya çiçek soğanı ihraç eden tek ülke olmamakla birlikte dünya çiçek soğanı ihracatında ilk sıralarda yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Süs Bitkileri, Çiçek Soğanları, Üretim, İhracat, İthalat

THE SITUATION OF FLOWER BULBS INDUSTRY IN WORLD AND TURKEY

ABSTRACT

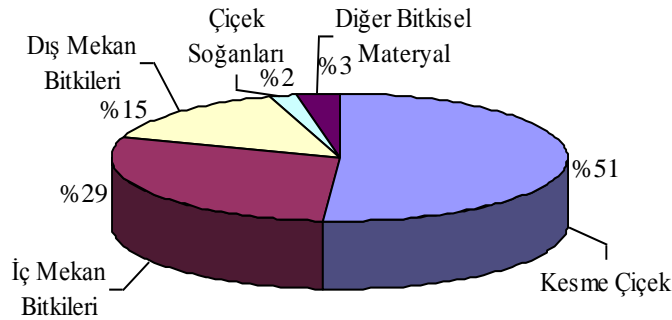
Flower bulbs, in terms of ornamental crops that contribute to country economy in many places in which agricultural production sector has an important thing in Turkey as much as in world. This supplying is being done by collection in natural conditions by natural bulbs collected from highlands. Indeed, Turkey has rich floral sources that are plentiful in view of different flower bulbs as well as other plant varieties that are homeland of 700 different flower varieties. Flower bulbs removing from natural places since long time that has been exported and evaluated as an ornamental crops in parks and recreational areas, breeding material or medical purposes. Turkey is not only unique country capable of exporting flower bulb but also is the leading country in bulb exporting in the world.

Keywords: Ornamentals, Flower Bulbs, Production, Export, Import

1.GİRİŞ

Çiçek soğanlarının toplam üretimden aldığı pay, süs bitkileri sektörü içerisindeki diğer üretim kollarına kıyasla daha az görünmesine

rağmen (Şekil 1), lale ve zambak gibi çiçek soğanı türlerinin dünyada kesme çiçek olarak kullanımları oldukça önemli bir yer işgal etmektedir.

Şekil 1. Dünyada Süs Bitkileri Üretim Değerleri İçinde Ürün Gruplarının Payları (%) (AIPH, 2005).

Bu iki çiçek soğanı türü dünya süs bitkileri sektöründe ilk sıralarda yer alan Hollanda'nın en önemli üretim kalemlerini oluşturmaktadır. Aynı zamanda Hollanda, doğal çiçek soğanı ithal ederek bu soğanları doğrudan veya basit ıslah işlemleri uyguladıktan sonra ambalajlayıp diğer ülkelere pazarlayarak bu sektörden önemli gelir elde etmektedir (Titiz ve ark., 2000).

Türkiye'de ise yaklaşık 700 kadar çiçek soğanı türü doğal olarak yetişmektedir (Koyuncu, 2007). Ülkemiz florasının bu zenginliği bizden önce yabancıların dikkatini çekmiş ve flora içerisinde göze çarpan doğal çiçek soğanlarına ayrı bir önem verilmiştir. Önceleri botanik bahçelerini zenginleştirmek amacıyla toplanan örnekler daha sonra yerini geniş çapta sökümlere ve nihayet bu işin ticaretine bırakmıştır (Altan, 1985, Ildır,1993, Ekim ve ark., 1991).Yüzyılı aşkın bir süreden beri 20 civarında doğal çiçek soğanı türünün yurt dışına satımının gerçekleştirilmesi neticesinde ülkemiz dünya çiçek soğanı ihracatında ilk sıraya yerleşmiştir. Ancak bu bizim açımızdan bir avantaj değil dezavantaj oluşturmuş, doğamız uzun yıllar boyunca tahrip olmuştur. Sonunda Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından ilki 1989 yılında olmak üzere 1991 ve 1994 yıllarında çıkartılan yönetmeliklerle konu disiplin altına alınmıştır (Baştuğ, ve Ünal, 1997, Önder 1997). Çiçek soğanlarının kültürü ile ilgili bilimsel ve ticari anlamda yürütülen çalışmalar ise henüz yenidir.

2.DÜNYA ÇİÇEK SOĞANI ÜRETİMİ

Dünyada en büyük çiçek soğanı üreticisi ülke, dünya toplam çiçek soğanı üretim alanının % 70'ini karşılayan Hollanda'dır (Çizelge 1). Hollanda'dan başka İngiltere, Fransa ve Çin başta olmak üzere 15 ülkede daha çiçek soğanı üretimi yapılmaktadır (Buschman,

2004). Dünyada en fazla yetiştirilen çiçek soğanı türleri ise lale (*Tulipa*) ve zambak (*Lilium*) olup tüm dünyadaki lale üretim alanlarının yaklaşık % 87'si, zambak üretim alanlarının yaklaşık % 77'si Hollanda'da bulunmaktadır (Buschman, 2004). Hollanda'da üretimi en fazla yapılan çiçek soğanı türleri ve yıllar itibariyle üretim alanlarındaki değişimler incelendiğinde (Çizelge 2) lale ve zambaktan sonra nergis, glayöl ve sümbül gibi diğer çiçek soğanı türlerinin de yetiştiriciliğinin önem kazandığı görülmektedir. 1980 ve 2000 yılları arasında Hollanda'daki çiçek soğanları üretim alanı 14.350 ha'dan 22.543 ha'a yükselirken 1999-2000 yılları arasında % 1'lik gibi çok düşük bir azalış göstermiştir (Kamphuis, 2002).

3.DÜNYA ÇİÇEK SOĞANI İHRACATI

Dünyada ticareti en fazla yapılan çiçek soğanı türleri Lale, Zambak, Nergis, Glayöl, Süsen ve Sümbül (*Hyacinthus*)'dür. Bu altı tür ticaretin % 90'ını oluşturmaktadır.

Dünyada 2003 yılında süs bitkileri (canlı ağaç, çiçek soğanları, kesme çiçek, kesme yeşillik) toplam ihracat değeri 12,4 milyar \$ olarak kaydedilmiştir. Bu ihracatın ağırlıklı olarak % 37'lik kısmını kesme çiçekler, % 29'luk kısmını diğer süs bitkileri ve % 10'luk kısmını da çiçek soğanları oluşturmuştur. Çiçek soğanı ihracatından elde edilen toplam gelir ise 1 milyar \$ olmuştur. (Wentzel ve Pinckaers, 2005). Aynı yıl dünyanın en büyük çiçek mezatına sahip olan Hollanda'dan ihracatın % 80'i gerçekleştirilmiştir. Hollanda çiçek mezatında gülden sonra en fazla işlem gören kesme çiçekler sırasıyla çiçek soğanları, krizantem, frezya ve gerbera olup çiçek soğanı ihracatının yapıldığı ülkeler ve elde edilen gelir Çizelge 3'de verilmiştir.

Çizelge 1. Dünyada Çiçek Soğanı Üretimi Yapan Ülkeler ve Üretim Alanları
(www.flowerbulbsataboutflowerbulbs.com, 2004)

Ülkeler	Üretim Alanı (Ha)	Üretilen Çiçek Soğanı Türü
Hollanda	20.921	Lale (<i>Tulipa</i>), Zambak (<i>Lilium</i>)
İngiltere	4.660	Nergis (<i>Narcissus</i>), Glayöl (<i>Gladiolus</i>), Lale
Fransa	1.289	Zambak, Lale, Süsen (<i>İris</i>), Glayöl, Yıldız çiçeği (<i>Dahlia</i>),
Çin	1.281	Nergis, Lale, Glayöl, Zambak
A.B.D.	995	Nergis, Lale, Glayöl, Zambak, Süsen
Japonya	883	Zambak, Lale, Glayöl
İsrail	456	Nergis, Dügün çiçeği (<i>Ranunculus</i>)
Polonya	335	Lale, Zambak, Nergis, Glayöl, Yıldız çiçeği
Y. Zelanda	258	Lale, Zambak, Kala (<i>Zantedeschia</i>), Süsen, Frezya (<i>Fressia</i>)
Şili	240	Lale, Zambak
G. Afrika	200	Hippeastrum, Nerin (<i>Nerine</i>), Zambak, Lale
Brezilya	200	Glayöl, Hipeastrum
Almanya	190	Lale, Glayöl, Nergis, Çiğdem (<i>Crocus</i>)
Belçika	185	Zambak
Danimarka	60	Lale, Nergis
Arjantin	47	Glayöl, Lale
Toplam	32.153	

Çizelge 2. Yıllar İtibariyle Hollanda'da Üretilen Çiçek Soğanı Türleri ve Üretim Alanları (ha) (Kamphuis, 2002; www.bulbsonline.org, 2006)

TÜRLER	2000	2002	2003	2004	2005
Lale	10.313	10.805	11.086	10.982	10.034
Zambak	4.207	4.429	4.310	3.212	3.275
Nergis	1935	2.045	1.945	1.796	1.721
Glayöl	1765	1.261	1.120	1.151	1.060
Sümbül	1141	1.140	1.126	1.121	1.140
Çiğdem	647	676	684	668	566
Süsen	590	599	577	481	464
Toplam	20.598	20.955	20.848	19.411	18.260

Çizelge 3. Hollanda'dan Çiçek Soğanı İhracatının Yapıldığı Ülkeler ve Yıllar İtibariyle Elde Edilen Gelir (Milyon Euro) (Kamphuis, 2002; www.bulbsonline.org, 2006)

Ülkeler	Yıllar								
	1980	1990	1995	1998	1999	2000	2003	2004	2005
A.B.D.	33	70	100	125	130	139	129	116	117
Almanya	77	83	93	85	83	79	83	75	70
Japonya	2	30	96	85	91	90	79	67	61
İngiltere	28	41	42	56	59	59	68	65	59
Fransa	44	54	54	54	51	52	50	46	45
İtalya	32	75	52	56	54	53	47	45	35
Kanada	2	7	15	17	18	22	20	21	22
İsveç	23	20	22	22	21	21	21	20	19
Çin	-	-	-	-	-	-	18	16	16
İspanya	2	5	11	13	15	15	16	15	13
Diğerleri	-	3	12	13	15	15	151	149	149
Toplam	306	473	605	645	658	674	682	635	606

Hollanda'da 2003 yılında üretilen lale soğanlarının 1,3 milyar adedi (% 57'si) kesme çiçek olarak kendi tüketimleri için kullanılmış, geri kalanı Avrupa birliği ülkelerine (0,63 milyar adet) ve Avrupa Birliği'ne üye olmayan ülkelere (0,37 milyar adet) ihraç edilmiştir. Avrupa Birliği üye ülkeleri dışındaki esas alıcı ülkeler Japonya, A.B.D., Norveç ve Kanada'dır. Hollanda'nın 2003 yılında ürettiği zambak soğanından ise 0,41 milyar adedi (% 19) Hollanda'da kesme çiçek olarak yetiştirildikten sonra geri kalanı Avrupa Birliği üyelerine (1,0 milyar adedi), ve üye olmayan ülkelere (0,7 milyar) ihraç edilmiştir. Esas alıcı ülkeler Avrupa birliği üyesi olmayan ülkeler, A.B.D., Japonya, Çin ve Meksika olmuştur (Çizelge 4) (Buschman, 2004). Ekolojisi ve topografik yapısının çeşitliliği nedeniyle zengin bir floraya sahip olan kuzeydoğu komşumuz Gürcistan'dan da son yıllarda re-export şeklinde Batı Avrupa'ya çiçek soğanı ihraç edilmektedir (Baktır ve Beyazoğlu,

1998). Son verilere göre 15.000.000 adet üzerinde *Galanthus* soğanı Gürcistan'dan yurt dışına ihraç edilmiştir. Bu miktar Türkiye'nin iki katıdır.

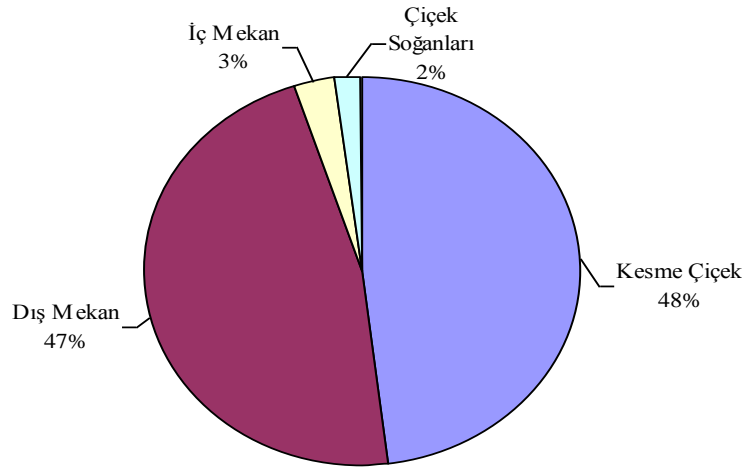
4. TÜRKİYE'DE ÇİÇEK SOĞANI ÜRETİMİ

Türkiye'de süs bitkileri üretiminin % 48'ini kesme çiçek, % 47'sini dış mekan bitkileri, %3'ünü iç mekan bitkileri, % 2'sini ise çiçek soğanları (Şekil 2) oluşturmaktadır (Yılmaz ve ark., 2005).

Çiçek soğanları, Türkiye'de süs bitkilerinin tanınmasına ilk olarak öncülük eden süs bitkisi grubudur. Döviz kıtlığı yaşanan 1970'li yıllarda doğal çiçek soğanları ihracatından gelen 2 milyon dolarlık gelir büyük anlam ifade etmiştir (Titiz ve ark., 2000; Çakıroğlu ve ark., 2000).

Çizelge 4. Hollanda'dan Dünya Ülkelerine Toplam ve Kesme Çiçek Olarak İhraç Edilen Lale ve Zambak Soğanı Miktarları (2002-2003)

Ülkeler	Lale Soğanı Miktarı (Milyar Adet)		Zambak Soğanı Miktarı (Milyar Adet)	
	Toplam İhracat	Kesme Çiçek Olarak	Toplam İhracat	Kesme Çiçek Olarak
Hollanda	1,32	1,30	0,41	0,41
Avrupa Birliği Üyeleri	1,90	0,63	1,06	1,00
Üye Dışı Ülkeler	1,10	0,37	0,74	0,70
A.B.D.	0,44	0,15	0,17	0,15
Japonya	0,24	0,09	0,16	0,14
Çin	0,09	0,05	0,07	0,07
Meksika	0,08	0,06	0,05	0,05
Avustralya	0,06	0,03	0,04	0,04
Tayvan	0,04	0,01	0,03	0,03
Kosta Rika	0,03	0,02	0,02	0,02
Kore	0,03	0,008	0,02	0,02
Polonya	0,03	0,01	0,02	0,02
Kanada	0,01	0,01	0,02	0,02
Toplam	5,37	2,74	2,81	2,67

Şekil 2. Türkiye'deki Süs Bitkileri Ürün Gruplarının Payları (%)

Sektör ülkemizde her ne kadar büyük oranda doğadan toplamaya bağlı olsa da diğer taraftan son yıllarda doğal çiçek soğanlarının kültüre alınıp üretilmeleri önem kazanmaya başlamıştır. Bu konuda *Lilium*, *Leucojum*, *Fritillaria* ve *Stenbergia* gibi türler kültür arazilerinde üretilebilirken, Türkiye'nin önemli ihraç türlerini

oluşturan *Galanthus*, *Eranthis*, *Anemone* ve *Cyclamen* doğal ortamlarında üretilebilmektedir. *Cyclamen*'in tohumdan, *Lilium candidum*'un pullarla üretimi başarılı olmaktadır.

Türkiye ve Antalya'da üretilen doğal çiçek soğanı türlerinin yıllar itibariyle üretim alanları Çizelge 5'de sunulmuştur.

Çizelge 5. Türkiye ve Antalya’da Doğal Çiçek Soğanları Üretim Alanları (da) (Anonim, 2006)

Doğal Çiçek Soğan Türü	2000		2001		2002		2003	2004
	Türkiye	Antalya	Türkiye	Antalya	Türkiye	Antalya	Antalya	Antalya
Kardelen	64,5	55,3	101,9	87,0	100,98	91,0	53,7	65,7
Yıldız Çiçeği	14,9	13,1	9,3	7,5	11,95	10,0	4,0	4,0
Anemon	11	7,5	19,0	6,5	11,20	7,5	9,0	9,0
Zambak	10,9	-	2,5	-	45,45	5,0	-	-
Siklamen	1,38	-	0,7	-	13,05	2,0	1,0	1,0
Diğerleri	9,23	5,0	16,5	7,0	319,15	25,0	45,0	45,0
Toplam	111,9	80,9	149,9	108,0	501,78	140,5	112,7	124,7

Ülkemizde kesme çiçek olarak değerlendirilen kültür çiçek soğanlarının üretimi ise yaklaşık 3.476 da’lık bir alanda yapılmakta olup üretim bakımından önem arz eden iller, Antalya, İstanbul, İzmir, Kocaeli ve Yalova’dır. Son birkaç yıldır Kastamonu ilinde de çiçek soğanı üretimi artmaya başlamıştır. En çok yetiştirilen soğanlı kesme çiçek türleri glayöl (*gladiolus*), nergis (*narcissus*), zambak (*lilium*) ve sümbül (*hyacinthus*)’dür (Çizelge 6).

1998 yılından beri Konya’da 125 da’lık bir üretim alanında faaliyet gösteren özel bir firma ise 20 farklı lale, 7 farklı sümbül ve iki farklı iris çeşidi soğanın üretimini yapmaktadır. Bu firma soğanları yurt dışından ithal etmekte ve yıllık 10 milyon/adet lale soğanı üretim kapasitesiyle en büyük çiçek üretim alanlarından birine sahip bulunmaktadır.

4. TÜRKİYE ÇİÇEK SOĞANI İHRACATI

Ülkemizde yetişen doğal çiçek soğanlarının yüzyılı aşkın süreden beri Avrupa’ya ihraç edildiği bilinmektedir.

Doğal çiçeklerin doğal ortamlarından sökülerek park ve bahçelerde kullanılması, ıslah materyali ve tıbbi bitki olarak değerlendirilmesi dış talepleri artırmış ve ihracat artışına paralel olarak, 1960’lı yıllarda ülkemizde cazibe kazanan bu türler doğadan bilinçsizce ve çok miktarlarda kontrolsüz olarak toplanarak adeta doğa talan edilmiştir. Böylece bazı türlerin yok olma tehlikesi karşısında yasal tedbirlerin alınması kaçınılmaz olmuştur. İlki 1989 yılında çıkartılan yönetmelik daha sonra 1991 ve 1994 yıllarında iki kez daha revize edilmiş ve 24 Ağustos 2004 tarih ve 25563 sayılı Resmi Gazete’de “Doğal Çiçek Soğanlarının Sökümü, Üretimi ve Ticaretine İlişkin Yönetmelik” adı altında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik gereğince doğal çiçek soğanlarının üretimi, hasadı, depolanması ve ihracatı tamamen denetim altına alınmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslararası Ticaretini düzenleyen (CITES) anlaşma 1994 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisinde onaylanmış, resmi üyelik prosedürü 1996 yılında tamamlanmış ve Türkiye resmen CITES üyesi olmuştur.

Çizelge 6. İller İtibariyle Kesme Çiçek Olarak Değerlendirilen Çiçek Soğanı Türleri ve Üretim Alanları (da) (Anonim, 2004)

Çiçek Soğanı Türü	Antalya	İstanbul	İzmir	Kocaeli	Yalova	Diğer İller	Toplam Üretim
Anemon	3,90	1,00	-	-	-	2,15	7,05
Frezya	7,90	15,00	64,90	-	-	0,15	87,95
Glayöl	9,60	1.060,00	93,00	2,50	330,00	162,20	1.657,30
Süsen	0,80	0,50	-	-	2,00	1,00	4,30
Zambak	1,50	75,50	38,00	1,00	24,00	24,62	164,62
Nergis	11,00	-	1.387,50	-	2,00	0,08	1.400,58
Ak Yıldız	1,00	-	-	-	-	1,00	2,00
Düğün Çiçeği	2,70	-	-	-	-	0,15	2,85
Sümbül	-	-	147,00	-	2,00	0,05	149,05
Toplam	38,40	1.152,00	1.730,40	3,50	360,00	191,40	3.475,70

CITES kapsamındaki bazı doğal çiçek soğanı türleri için, 27 Aralık 2001 tarih ve 24623 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmenin Uygulanmasına Dair Yönetmelik" uygulanmaktadır. *Galanthus*, *Cyclamen*, *Orchidaceae* ve *Sternbergia* türleri CITES kapsamındadır. *Galanthus*, *Cyclamen* ve *Sternbergia* CITES Ek II listesinde ve *Orchidaceae* türleri CITES Ek I listesinde yer almaktadır. İhracatı yapılan doğal çiçek soğanları ile ilgili işlemler halen CITES anlaşması çerçevesinde hazırlanan yönetmelik kapsamında yapılmakta olup bu kapsamda Teknik Komite ve Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Teknik Komite; Doğal Çiçek Soğanları Uzman Kurulu, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü, İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi ile Çevre ve Orman Bakanlığı temsilcilerinden oluşmaktadır. Danışma Kurulu ise, Doğal Çiçek Soğanları Uzman Kurulu, Bakanlık Temsilcileri, Jandarma Genel Komutanlığı, Başbakanlık Gümrük

Müsteşarlığı, İhracatçı Birliği, bu konuda görevli olan İl Müdürlükleri ve ilgili Sivil Toplum Kuruluşlarının temsilcilerini kapsayan daha geniş katılımlı bir gruptan oluşmaktadır. Danışma Kurulu, yılda 2 defa toplanmakta ve yapılan çalışma sonuçlarını Teknik Komiteye sunmak üzere tavsiye kararları almaktadır. Yönetmelik gereği, doğal çiçek soğanlarının gerek doğadan, gerekse üretim ve çoğaltma yolu ile elde edilerek ihraç edilebilmesi için firmaların yeterlilik alması şarttır. Çiçek soğanı ihraç etmek üzere Bakanlığa müracaat eden firmaların ihracat yeterlilikleri; Danışma Kurulunun teklifi ve Bakanlığın onayı ile geçici olarak oluşturulacak bilirkişi heyeti tarafından yerinde yapılacak inceleme sonucunda tespit edilir. Bilirkişi heyeti tarafından hazırlanan raporun Teknik Komite tarafından onaylanması durumunda firma yeterlilik kazanır ve Ulusal Kotadan kontenjan alma hakkına sahip olur. Ulusal Kota her yıl ekim ayı içinde teknik Komite tarafından tespit edilir ve Resmi Gazete'de "Doğal Çiçek Soğanlarının İhracat Listesi Hakkında Tebliğ" adı altında yayımlanır. Teknik

Komite kararları bağlayıcı niteliktedir ve tebliğde belirtilen türler için ihracat kotası dışında ihracat izni verilmez. Bu liste İsviçre'de bulunan CITES Sekreteryasına da bildirilir. Mart ayında yapılan Teknik Komite toplantısında, ulusal kota yönetmelikte belirtilen hesaplama yöntemiyle hesaplanarak yeterlilik sahibi firmalara kontenjan puanları oranında dağıtılır (TUGEM, 2004).

Gerek dünyada gerekse ülkemizde çiçek soğanları, gümrük tarifelerinde 06.01 poz numarası ile gösterilmektedir.

Ülkemizden her yıl doğal çiçek soğanı ihracatının yapıldığı başlıca ülkeler Hollanda, İsviçre, Almanya, Danimarka ve İngiltere olup bu ülkelere yapılan çiçek soğanı ihracatının miktarları ve ihracat değerleri Çizelge 7'de belirtilmiştir. Çizelge 8'de ise yıllar itibariyle Türkiye'den ihraç edilen doğal çiçek soğanlarının ihracat miktarları yanında kültür dediğimiz diğer çiçek, yumru, kök sürgün başı, rizomlar vb. şeklinde ifade edilen çiçek soğanlarının ve toplam çiçek soğanı ihracat miktarları verilmiştir.

Çizelge 7. Türkiye'den Doğal Çiçek Soğanı İhracatının Yapıldığı Ülkeler, İhracat Miktarları ve Değerleri (www.aib.org.tr, 2006)

Yıllar	Miktar ve Değeri	Ülke Adı				
		Hollanda	İsviçre	Danimarka	İngiltere	Toplam
2001	Miktar (Adet)	24.058.510	249.250	158.000	40.000	24.505.760
	Değer FOB (USD)	1.219.410	19.842	6.745	2.600	1.248.590
2002	Miktar (Adet)	29.182.020	312.350	168.000	42.365	29.704.730
	Değer FOB (USD)	1.761.870	25.285	7.479	2.874	1.797.510
2003	Miktar (Adet)	38.265.570	232.200	168.000	150.000	38.815.770
	Değer FOB (USD)	2.191.170	21.349	8.645	10.134	2.231.300
2004	Miktar (Adet)	40.406.040	255.020	168.000	52.860	32.886.120
	Değer FOB (USD)	2.882.750	25.981	9.405	3.861	2.284.570
2005	Miktar (Adet)	41.819.650	271.760	218.000	160.000	36.361.000
	Değer FOB (USD)	2.631.250	23.256	13.444	11.301	2.190.880

6. TÜRKİYE ÇİÇEK SOĞANI İTHALATI

2004 yılı istatistiklerine göre Türkiye'nin toplam 1.520.813 \$'lık

çiçek soğanı (0601 GTİP numaralı ürün) ithalatı yaptığı ve bu ürünlerin ithalatında Hollanda'nın öne çıkan ülke olduğu göze çarpmaktadır. 2005 yılı ilk altı aylık istatistiklerine bakıldığında ise

ülkemizin yaptığı çiçek soğanı ithalatının 607.179 \$ olduğu ve yine ithalatta Hollanda'nın ilk sırayı aldığı görülmektedir (Yılmaz ve ark., 2005).

Çizelge 8. Yıllar İtibariyle Türkiye'den İhraç Edilen Toplam Çiçek Soğanı Miktarları ve Değerleri (www.aib.org.tr, 2006)

Yıllar	Miktar ve Değeri	Çiçek Soğanı		
		Doğal Çiçek Soğanları	Diğer çiçek, yumru, kök vb.	Toplam
2001	Miktar (Adet)	24.505.760	9.498.110	34.003.870
	Değer FOB (USD)	1.248.590	583.970	1.832.560
2002	Miktar (Adet)	29.704.730	7.338.708	37.043.438
	Değer FOB (USD)	1.797.511	487.769	2.285.280
2003	Miktar (Adet)	38.815.770	7.407.065	46.222.835
	Değer FOB (USD)	2.231.300	650.090	2.881.390
2004	Miktar (Adet)	32.886.120	9.583.290	42.469.410
	Değer FOB (USD)	2.284.577	637.425	2.922.002
2005	Miktar (Adet)	36.361.000	6.108.411	42.469.411
	Değer FOB (USD)	2.190.880	488.370	2.679.250
2006	Miktar (Adet)	35.793.924	6.108.411	41.902.335
	Değer FOB (USD)	2.618.780	488.370	3.107.150

7. SONUÇ

Doğal çiçek soğanlarının uluslararası ticareti 1800'lü yıllardan beri yapılmaktadır. Doğal kaynakların korunması çerçevesinde geofit popülasyonlarında görülen azalmalar, gerek bilim dünyasında ve hükümetler nezdinde ve gerekse bu işin ticaretini yapanlar arasında ciddi kaygılara neden olmuştur. CITES'in devreye girmesi, söz konusu sıkıntıların dünyanın birçok yerinde güncellik kazanması sonucu olmuştur. Çok önemli gen kaynağı ve doğal yaşamın vazgeçilmezleri olan geofitler üzerindeki bilimsel çalışmaların hem yurt içinde ve hem de özellikle Hollanda ve İsrail başta olmak üzere

birçok ülkede hız kazanması sevindiricidir. Ancak üretime yönelik çalışmaların çok yönlü olarak daha etkin bir hale getirilmesinde büyük yarar vardır.

Türkiye gibi geofit cenneti sayılabilecek ülkelerde, doğadan sökülmün daha da hızlandırılarak azaltılması ve önümüzdeki 10 yıl içerisinde tamamen yasaklanmasında büyük yarar vardır. Geofitlerle iştilal eden sektörlerin de son yıllarda başlatmış oldukları üretim çalışmalarını doğaya bağımlı kalmamak kaydıyla devam ettirmeleri gerekmektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar; başta Batı Toroslar olmak üzere, yer seçimi iyi yapıldığı sürece geofitlerin

sürdürülebilirlik kuralları çerçevesinde kolaylıkla üretiminin yapılacağını kanıtlamıştır. Bu tip çalışmaların kamu, üniversite, üretici ve ihracatçı işbirliği içerisinde, kırsal kalkınma projelerinin de desteği ile ve kesinlikle de yönetmelik ve öngörülen kurallardan taviz verilmeden yürütmesi zorunluluğu vardır.

Kaynaklar

- AIPH, 2005. /Union Fleurs: International Statistics Flowers and Plants, Volume 51, Institut fur Gartenbauökonomie der Universität Hannover.
- Altan, S., 1985. *Galanthus elwesii* Hook'nin (Kardelen) Pozantı Koşullarında Çoğalması ve Sökümden Etkilenmesi Üzerine Bir Araştırma. Doğa Bilim Dergisi,D2 Cilt:9, Sayı:2, s. 155-166.
- Anonim, 2004. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Antalya Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları.
- Anonim, 2006. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Antalya Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları.
- Baktır, İ. ve O. Beyazoğlu, 1998. Gürcistan'ın Doğal Çiçek Soğanları Potansiyeli ve Türkiye Üzerindeki Etkileri. I. Ulusal Süs Bitkileri Kongresi , 6-9 Ekim, YALOVA. s.216-219.
- Baştuğ, N. ve S. Ünal, 1997. Türkiye'den İhraç Edilen Geofitler (Çiçek Soğanları) Antalya Tarım Sayı: 1 Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İl Müdürlüğü, Antalya.
- Buschman, J.C.M.,2004. Production of Bulbs and Bulb Cut Flowers in the World Present and Future. IXth International Symposium on Flower Bulbs, 19-22 April 2004.
- Çakıroğlu, N., E. Aksu, K. Gürsan, S. Kostak ve F.G.Çelikel, 2000. Doğal Çiçek Soğanları Raporu. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bitkisel Üretim Özel İhtisas Komisyonu Süs Bitkileri Alt Komisyonu. s. 110-130.
- Ekim, T., M. Koyuncu, A. Güner, S.Erik, B. Yıldız ve M. Vural, 1991. Türkiye'nin Ekonomik Değer Taşıyan Geofitleri Üzerinde Taksonomik ve Ekolojik Araştırmalar. Tarım-Orman ve Köyişleri Bakanlığı, Orman Genel Müd. İşletme ve Paz.Dairesi Baş. No: 669,Seri No: 65, Ankara.111 s.
- İldır, S. 1993. Süs Bitkileri. Doğal Çiçek Soğanları 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı.Bitkisel Ürünler. Tarım ve Köyişleri Bak. TÜGEM 11 s.
- Kamphuis, E., 2002. Organic Flower Bulbs From Holland. Outlook for the French Market.EC 122, Groningen, May 2002, 50 pp.
- Koyuncu, M.,2007. Türkiye Geofitleri. Doğal Süs Bitkilerin Kültüre Alınması ve Herbaryum Teknikleri Kurs Notları. Bazı Doğal Bitkilerin Kültüre Alınması, Yeni Tür ve Çeşitlerin Süs Bitkileri Sektörüne Kazandırılması Projesi.
- Önder, F., 1997. Türkiye'den Yurt Dışına Kaçırılan Biyolojik Zenginliklerimiz. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi Sayı:14 s.48-49, Ankara.
- Titiz S., N Çakıroğlu,, T.B Yıldırım. ve S Çakmak,2000. Süs Bitkileri Üretim ve Ticaretindeki Gelişmeler Türkiye Ziraat Mühendisliği 5. Teknik Kongresi Yayın No: 38, Cilt 2, s.709-740, Ankara.
- TUGEM, 2004. Doğal Çiçek Soğanları İhracatı. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
- Wentzel R. ve M. Pinckaers, 2005. Belgium-Luxembourg Agricultural Situation The Beneleux Horticultural Market 2005.Global Agricultural Information Network. Gain Report Number BE5001.
- Yılmaz, A., Z. Alagöz, M. Can, O. Gürkan ve E. Türkteş, 2005. AB Ortak Piyasa Düzenine Uyum Kapsamında Canlı Bitkiler Ve Süs Bitkileri Sektör Raporu. T.C.Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Araştırma Planlama Ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Canlı Bitkiler Ve Süs Bitkileri Alt Çalışma Grubu, Ankara.
- www.aib.org.tr,2006. Antalya Kesme Çiçek İhracatçıları Birliği Kayıtları 2006.
- www.bulbsonline.org.,2006. International Flower Bulb Center, 2006.
- www.flowerbbsataboutflowerbulbs.com,2004. Global Flower Bulb Production, Garden Value Outlet.
- www.flowercouncil.org. 2005. Holland Flower Council. Sector Information